

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาทามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

The Development of the Learning Management Process of Sufficiency
Economy Learning Center through Participatory in Na Tam Nuea Community,
Mueang District, Trang Province

¹พิมพ์นิภา อินทพัฒน์, ²สันติ ศรีสวนแดง และ ³อภิชาติ ใจอารีย์

¹Pimnipa Intapat, ²Sunti Srisuantang and ³Apichart Jai-Aree

คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Thailand

E-mail: ¹pimnipa.in@ku.th, ²satsts@ku.ac.th, ³feduacj@ku.ac.th

Received December 20, 2022; Revised January 9, 2023; Accepted January 30, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาทามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1) การศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ชนิดกึ่งโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 23 คน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้กับผู้เข้าร่วมอบรม จำนวน 349 คน ระยะที่ 2) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ เก็บข้อมูลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม PAOR ตามแนวทาง ADDIE MODEL ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ เกษตรกร ครู นักเรียน ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน และนักวิเคราะห์นโยบายและแผน จำนวน 36 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้ความรู้ด้านเกษตรกรรมพบปัญหา คือ หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ขาดสื่อการเรียนรู้ และช่องทางการสื่อสาร ชุมชนมีความต้องการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านวิทยากร ด้านผู้เข้าร่วมอบรม และด้านสภาพแวดล้อม ส่วนความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ที่ผ่านมามีอยู่ในระดับมาก 2. องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ชุมชน 2) การ

ออกแบบ 3) การพัฒนา 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล ภายใต้ทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: กระบวนการจัดการเรียนรู้; ศูนย์การเรียนรู้; เศรษฐกิจพอเพียง; การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The article aimed to study 1) the learning management situation of sufficiency economy learning and 2) the development of the learning management process of the sufficiency economy learning center through participatory action research in the Na Tam Nuea community, Mueang district, Trang province. The research was action research and was divided into two phases: Firstly, the situation of the learning management process was collected through in-depth interviews with twenty-three key informants and satisfaction questionnaires of three hundred forty-nine training participants. Secondly, the development of the learning management process in the Na Tam Nuea community was collected through a PAOR participatory process according to the Addie Model guidelines with thirty-six stakeholders, namely learning center officers, farmers, teachers, village headmen, community development officers, and analysts of plans and policies. The data were analyzed by descriptive statistics and the qualitative data by content analysis.

The research results were found as follows: 1. The sufficiency economy learning center is the community's learning resource, providing knowledge on agriculture. The crucial problems of the learning center are inconsistent training courses with the context and a lack of learning media and communication channels. The community has requirements for learning and activity contents, lecturers, training participants, and environments. The training participants satisfaction with learning management was high. 2. The knowledge research of the development learning management process of the sufficiency economy learning center through the community performed five steps, namely community analysis, design, development, implementation, and evaluation of learning management.

Keywords: Learning management process; Learning center; Sufficiency economy; Participatory process

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับตัวในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงมุ่งเตรียมความพร้อม และวางรากฐานให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้เป็นหลักการ พัฒนาที่มีความยืดหยุ่น และยั่งยืน สามารถนำไปใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว จนถึงระดับชุมชน (UNESCO, 2013) โดยแผนนี้มีจุดหมายลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ และความยากจนสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เห็นได้จากการมีสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างกระทรวงมหาดไทย กรมพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ร่วมกันพัฒนาผู้นำชุมชน ในการจัดทำแผนชุมชน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีทางเลือก ในการจัดการเรียนรู้สู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยตนเอง (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2560)

งานวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บนแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้ทุนทางสังคมซึ่งมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็น หน่วยงานที่รับผิดชอบ ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการ เกษตรในการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สืบทอด อัตลักษณ์ของชุมชน และวิถีชีวิตของคน ในชุมชน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชน พบว่า การ มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น (สันติ ศรีสวนแดง, 2556) และยังพบว่า มีส่วนสำคัญทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (อภิชาติ ใจอารีย์, 2559) ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมยังสอดคล้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกคนมาเรียนรู้ได้ อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ในการจัดการเรียนรู้พบประเด็นในการพัฒนา เกี่ยวกับด้านเนื้อหา กิจกรรม และการมีส่วนร่วม (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล และคณะ, 2557) รวมถึงการ ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ทั้งนี้งานวิจัยของ โอภาส วุฒิสเลลา และคณะ (2560) ได้ศึกษาการจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการ เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมกันวางแผน ดำเนินการ ประเมินผล และการใช้ประโยชน์ ถือเป็นกลไกที่ สำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนนาท่ามเหนือ มีการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งฐานการ เรียนรู้เป็น 4 ฐาน ได้แก่ การปลูกพืช ประมง ปศุสัตว์ และสิ่งแวดล้อม ยังคงพบปัญหาเกี่ยวกับการ จัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของชุมชน การออกแบบสื่อ กิจกรรม ตลอดจน การมีส่วนร่วมของเครือข่าย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดโจทย์วิจัยในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ซึ่งจะเป็น

แนวทางนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง และยั่งยืนด้วยตนเองของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนนาทามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
2. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาทามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

การทบทวนวรรณกรรม

บทความวิจัยนี้มีการทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักในการปฏิบัติ โดยมีคุณสมบัติและเงื่อนไขประกอบด้วย 3 เงื่อนไข คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล และ 3) ภูมิคุ้มกัน เงื่อนไข คือ 1) ความรู้ และ 2) คุณธรรม (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับความจริงตามธรรมชาติการเดินทางสายกลางถูกต้องและเหมาะสม (ป.อ. ปยุตโต., 2544) โดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2542)

ทุนทางสังคม หมายถึง การมีความความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเครือข่ายของกลุ่มสังคม (Putnam, 1993) ซึ่งเป็นต้นทุนทำให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ นำไปสู่การสร้างคุณค่า อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และสร้างความเป็นธรรมในสังคม ทุนทางสังคมนั้นประกอบด้วย 3 ทุน คือ 1) ทุนทรัพยากรมนุษย์ 2) ทุนสถาบัน และ 3) ทุนภูมิปัญญา และวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

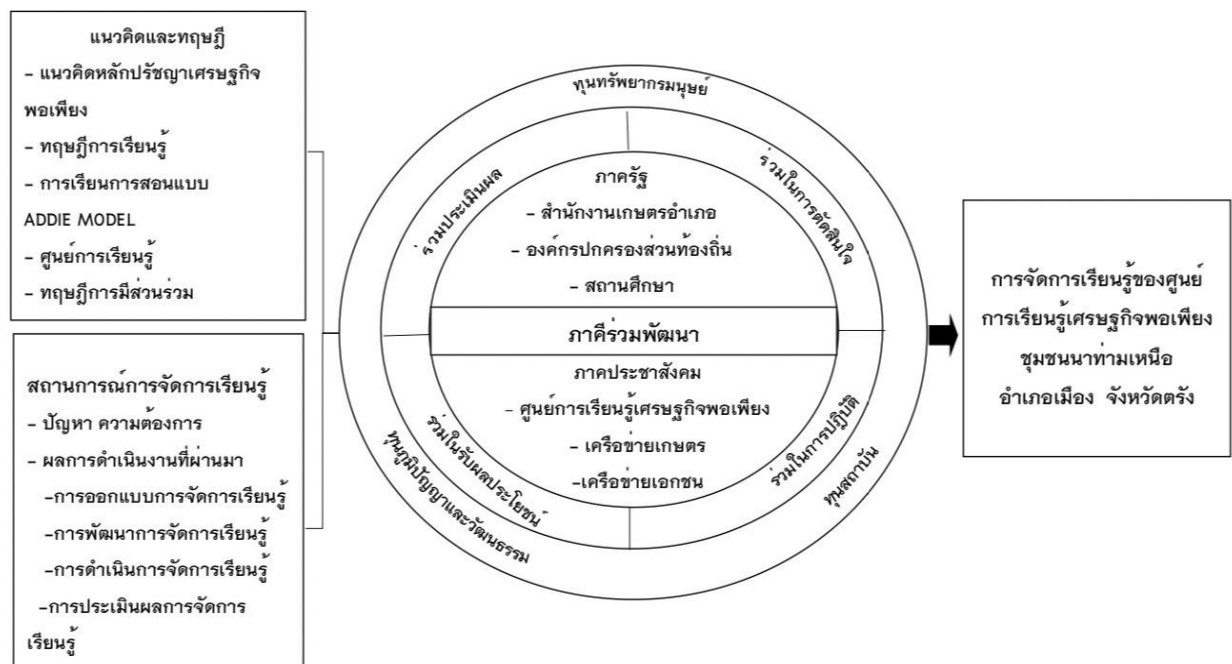
ทฤษฎีการเรียนรู้ โดย Bloom (1975) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน 1) ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน 2) ด้านจิตพิสัย ได้แก่ ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม 3) ด้านทักษะพิสัย ได้แก่ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว ในการจัดการเรียนรู้ นั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) กิจกรรมการสอน และ 4) บริบทการสอน (อัชรา เอิบสุขสิริ, 2556; อารมณ์ใจเที่ยง, 2553) และในการจัดการเรียนรู้ Seels & Glasgow (1990) ได้เสนอระบบการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า ADDIE MODLE ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ 2) การออกแบบ 3) การพัฒนา 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล สำหรับในส่วนของกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ควรให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนทำหน้าที่ดูแล ประสานงาน จัดการสอนตามความต้องการของผู้เรียน (กิดานันท์ มะลิทอง, 2543: 10)

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญคือ การให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมมือกัน ในการพัฒนาชุมชน) ใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff, 1981)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งพัฒนากอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง บนแนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคีร่วมพัฒนา ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ดำเนินการภายใต้ทุนทางสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาบริบทของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เก็บข้อมูลกับผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกร ครู ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน และนักวิเคราะห์นโยบายและแผน รวมจำนวน 23 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ส่วนที่ 2 การศึกษาผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ประชากร คือ ผู้ที่เข้าร่วมอบรมกับศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 2,750 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane (Yamane, 1967) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 349 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 11 รุ่น เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และทดสอบความเชื่อมั่นกับผู้เข้าร่วมอบรมที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาช เท่ากับ 0.85 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 3 การศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ เก็บข้อมูลกับผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกร ครู ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน และนักวิเคราะห์นโยบายและแผน รวมจำนวน 23 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Plan) ผู้วิจัยจัดเวทีระดมความคิด กับผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง นักพัฒนาชุมชน และนักวิเคราะห์นโยบายและแผน รวมจำนวน 36 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2. ขั้นการดำเนินการ (Action) ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ ผู้อำนวยการ ครู เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมจำนวน 36 คน เก็บได้ร่วมกันดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ที่ได้วางแผนไว้ ประเมินผลการดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

3. ขั้นประเมินผล (Observe) ผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ ผู้อำนวยการ ครู เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมจำนวน 36 คน ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ขั้นตอนผล ผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ ผู้อำนวยการ ครู เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง และนักเรียน รวมจำนวน 36 คน สรุปผลของการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง มีดังนี้

1.1 บริบทของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ฯ

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่ที่หมู่ 12 ตำบลนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง มีพื้นที่ 6 ไร่ สภาพเป็นเนินสูงต่ำสลับกับที่ราบ เหมาะสำหรับทำเกษตรกรรม ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2548 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตร การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะการนำทำน้าพา ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ต้นทุนทางสังคมของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ พบว่า 1) ทุนทรัพยากรมนุษย์ ผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง วิทยากร เป็นผู้มีความรู้ ต้องการสร้างเครือข่ายในชุมชน 2) ทุนสถาบัน ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลนาท่ามเหนือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สถานศึกษา และสำนักงานเกษตรอำเภอ และ 3) ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน

1.2 ผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ จัดอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2562 จัดการอบรม 36 รุ่น ผู้เข้าร่วมอบรม 2,750 คน หลักสูตรการจัดอบรมแบ่งเป็น 4 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ การปลูกพืช ประมง ปศุสัตว์ และสิ่งแวดล้อม ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D = 0.48) โดยเฉพาะด้านวิทยากรอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D = 0.49) ส่วนด้านผู้เข้าร่วมอบรม ($\bar{X} = 4.44$, S.D = 0.52) ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D = 0.48) และด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 4.26$, S.D = 0.63) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนนาทามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ใน พ.ศ. 2562

(n=349)

การจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านวิทยากร	4.53	0.49	มากที่สุด
ด้านผู้เข้าร่วมอบรม	4.44	0.52	มาก
ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้	4.35	0.48	มาก
ด้านสภาพแวดล้อม	4.26	0.63	มาก
รวม	4.39	0.48	มาก

1.3 ปัญหา และความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า

1.3.1 ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า หลักสูตรอบรมไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ขาดเอกสารประกอบการบรรยาย ระยะเวลาสั้น ผู้เข้าร่วมอบรมต้องการ เอกสารประกอบการบรรยาย เพิ่มเวลาในการบรรยาย และฝึกปฏิบัติจริง

1.3.2 ด้านวิทยากร พบว่า วิทยากรต้องการพัฒนาตนเอง เข้าร่วมการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และนำความรู้มาปรับใช้ในกลุ่มเกษตรกร

1.3.3 ด้านผู้เข้าร่วมอบรม พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมมีหลากหลายกลุ่มช่วงวัย ขาดช่องทางการสื่อสาร ขาดการติดตามผล ผู้เข้าร่วมอบรมต้องการให้จัดอบรมต่อเนื่อง จัดกลุ่มให้มีพื้นฐานใกล้เคียงกัน และต้องการช่องทางการสื่อสาร เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่ม

1.3.4 ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ปัญหาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นที่สีเขียวน้อย แสงสว่างไม่เพียงพอ ฐานการเรียนรู้ไม่เป็นสัดส่วน ผู้เข้าร่วมอบรมต้องการให้มีต้นไม้พื้นที่สีเขียว ฐานการเรียนรู้เป็นสัดส่วน เพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ปัญหาและความต้องการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ

ประเด็น	ปัญหา	ความต้องการ
ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ - หลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ - เอกสารประกอบการบรรยายในแต่ละฐานการเรียนรู้ - การฝึกปฏิบัติจริง	- หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชน - ขาดเอกสารประกอบการบรรยาย - ระยะเวลาสั้น ไม่ได้ปฏิบัติจริงในแต่ละฐาน	- ต้องการ เอกสารหรือ แผ่นพับ - ประกอบการบรรยายในแต่ละฐาน - เพิ่มเวลาในการบรรยาย - ฝึกปฏิบัติจริง
	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...สูตรน้ำหมักหนังสือไม่ตรงกับการบรรยาย ถ้ามีแผ่นพับแต่ละฐาน ก็ดีนะ ...” “...ถ้าฝึกปฏิบัติด้วยก็ดีจดด้วยฟังด้วยทำไม่ได้ เวลาในการอบรมน้อยเกินไป...”	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...ต้องการเอกสาร เป็นแผ่นพับ จะได้กลับไปทำที่บ้านได้ ...” “...น่าจะเพิ่มเวลาในการบรรยาย อาจจะทั้งวัน หรือแบ่งเป็น 2 ครั้ง ...”
ด้านวิทยากร - พัฒนาตนเอง	วิทยากรอยากพัฒนาตนเองเข้าร่วมอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ๆ	ต้องการพัฒนาตนเอง แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่กับผู้อื่น
	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...วิทยากรเองต้องการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนเกิดความคิดใหม่ๆมาพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของเรา...”	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...อยากพัฒนาตนเองนำความรู้ใหม่ๆไปฟังเพื่อนบรรยาย ไปดูคนอื่น ว่าเค้าทำอะไรเหมือนเราต่างกับเรานำมาปรับใช้...”
ด้านผู้เข้าร่วมอบรม - กลุ่มเยาวชน - กลุ่มประชาชนทั่วไป - เครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ - ช่องทางการสื่อสาร	- เยาวชนยังขาดความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมมีความหลากหลายของช่วงวัย - หลังจากอบรมไม่ช่องทางในการติดตามสื่อสาร ขาดการติดตามผล	- ต้องการพัฒนากลุ่มเด็กเยาวชน ให้มีความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง - จัดกลุ่มผู้มีพื้นฐานความรู้ใกล้เคียงกันอบรมร่วมกัน - ต้องการสร้างช่องทางการสื่อสารของกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่ม
	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...กลุ่มเยาวชน จะได้เรียนรู้เข้าใจ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้” “...ควรแบ่งกลุ่มเด็ก ประชาชน บางคนมีความรู้ทำการเกษตรไม่เท่ากัน ” “...หลังจากอบรมมีข้อสงสัยไม่รู้จะไปถามใคร ได้ถามสอบถามส่งข้อมูลจัดกิจกรรมอบรมครั้งต่อไป...”	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...อยากจะให้ส่งเสริมเด็กๆ เยาวชน กลุ่มประชาชน เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง...” “...จัดกลุ่ม เด็ก ผู้ใหญ่ เกษตรกร เป็นกลุ่มๆ ที่มีความรู้ใกล้เคียงกัน ” “...ต้องการช่องทางในการสื่อสาร เช่น เพจ ไลน์ จะได้ติดต่อสื่อสารกันได้...”
ด้านสภาพแวดล้อม - ปรับภูมิทัศน์ - พื้นที่สีเขียว	- ปัญหาพื้นที่ภายในศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการเรียนรู้	- ศูนย์การเรียนรู้ควรปรับให้สว่าง ลี้อุปกรณ์ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้น เพิ่มมุมฐานการเรียนรู้เป็นสัดส่วนมากขึ้น
	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...บรรยายในศูนย์การเรียนรู้ควรปรับให้สว่างมีพื้นที่สีเขียว มุมถ่ายรูป และเพิ่มป้ายฐานการเรียนรู้...”	ตัวอย่างเสียงสะท้อน “...ต้องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น และฐานการเรียนรู้เป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน...”

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือของชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ผลการวางแผน (Plan) จากการจัดเวทีระดมความคิด ผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยได้มีความเห็นให้จัดการจัดการเรียนรู้หลักสูตรการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับครัวเรือน) โดยจัดให้กับกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนท้องถิ่น คือ โรงเรียนวัดควนวิไล และได้กำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 6 เรื่อง 1) การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) การทำหมักชีวภาพ 3) การทำน้ำยาอเนกประสงค์ 4) การดูแลปลูกพืชผักสวนครัว 5) การเตรียมดิน 6) การนำวัสดุเหลือใช้มาปลูกพืชผักสวนครัว โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ด้านการเกษตรในโรงเรียน ดังตัวอย่างความคิดเห็นต่อไปนี้

“... ถ้าจะจัดการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์มาก มองว่าจัดกับกลุ่มเยาวชน เด็กได้เรียนรู้ปลูกฝัง ในเรื่องการเกษตรหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย เป็นไปได้มั๊ยถ้าเราจะทำเป็นแปลงสาธิตปลูกพืชผักสวนครัว ผลไม้ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นการปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยวผลผลิต ก็จะเป็นอาหารกลางวันให้นักเรียน โรงเรียนเราเป็นโรงเรียนขนาดเล็กศูนย์การเรียนรู้ได้ร่วมพัฒนาส่งเสริมชุมชนจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนมากๆเลยครับ ...”

2. ผลการดำเนินการจัดการ (Action) พบว่า ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรม และเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ดังตัวอย่างความคิดเห็นต่อไปนี้

“... กิจกรรมในวันนี้ทำให้เข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น เราได้ทำน้ำหมักทำน้ำยาล้างจาน การนำวัสดุเหลือใช้มาปลูกพืชผักสวน ได้เรียนรู้การทำเกษตร เด็กนักเรียนมีความสุข ครูเองก็มีความสุข กิจกรรมมีความเหมาะสม ทั้งเวลาไม่นานเกินไปกำลังพอดี เอกสารแผ่นพับเข้าใจง่ายมีสูตรการทำหมัก ได้ลงมือปฏิบัติจริงปลูกพืชสวนครัว ด้วยวิทยากรบรรยายสนุก รู้สึกดีใจที่ได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน และจะนำความรู้ไปปรับใช้กลับไปทำที่บ้าน ...”

3. ผลการประเมินผล (Observe) ความพึงพอใจต่อหลักสูตรการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับครัวเรือน) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D = 0.17) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านผู้เข้าร่วมอบรม ($\bar{X} = 4.86$, S.D = 0.16) ด้านวิทยากร ($\bar{X} = 4.84$, S.D = 0.11) ด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 4.82$, S.D = 0.20) และด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.62$, S.D = 0.22) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อหลักสูตรการพึ่งพาตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับคร่าว่ือน)

(n=36)

การจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านผู้เข้าร่วมอบรม	4.86	0.16	มากที่สุด
ด้านวิทยากร	4.84	0.11	มากที่สุด
ด้านสภาพแวดล้อม	4.82	0.20	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้	4.62	0.22	มากที่สุด
รวม	4.78	0.17	มากที่สุด

4. การสะท้อนผล (Reflection) จากการจัดสนทนากลุ่ม ผู้มีส่วนร่วมได้สะท้อนตนเองว่ากิจกรรมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทชุมชน เอกสารแผนพับมีความเหมาะสม ด้านวิทยากรมีความรู้ บรรยายสนุกเข้าใจง่าย ด้านผู้เข้าร่วมอบรม การพัฒนาในกลุ่มเด็กเยาวชนเกิดประโยชน์สามารถนำไปต่อยอด และปลูกฝังหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีช่องทางการติดต่อสาร เพจศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนนาทามเหนือ (บ้านหน้าควาย) เป็นช่องทางในการติดต่อสาร และรับรู้ข่าวสาร ด้านสภาพแวดล้อมมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น และฐานการเรียนรู้เป็นสัดส่วนมากยิ่งขึ้น ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ชุมชนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ผลผลิตจากแปลงสาธิตในโรงเรียนสามารถลดค่าใช้จ่ายโครงการอาหารกลางวัน สร้างรายได้ให้นักเรียน และสามารถแบ่งปันผู้ปกครองกับชุมชนใกล้เคียง ถือเป็นก้าวแรกเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่ความเข้มแข็งและการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังตัวอย่างเสียงสะท้อน ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การสะท้อนผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ฯ

ผลการพัฒนา	ตัวอย่างเสียงสะท้อน
ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ - เอกสารประกอบการบรรยายเหมาะสม - ได้รับการฝึกปฏิบัติจริง	“...เอกสารแผนพับประกอบสั้นๆ เข้าใจง่าย สามารถทำเองที่บ้านได้ ระยะเวลาเหมาะสม ได้ฝึกปฏิบัติในแต่ละฐานแบบนี้ดี อยากให้จัดหลักสูตรแบบนี้อีก อยากให้โรงเรียนอื่นๆ ได้รับโอกาสแบบนี้ด้วย ...”
ด้านวิทยากร - การพัฒนาตนเองของวิทยากร	“...เรามีความมั่นใจมากขึ้นได้ไปอบรม ดูงาน นำสิ่งใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้กับศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง ภายในศูนย์ก็นั่งคุยกันตลอดว่าปรับ เพิ่มอะไรบ้าง เพื่อให้คนที่เข้ามาได้ประโยชน์ที่สุด...”
ด้านผู้เข้าร่วมอบรม - กลุ่มเยาวชน กลุ่มประชาชน - เครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ - ช่องทางการสื่อสาร	“...การจัดกิจกรรมกับเยาวชนแบบนี้ดี ถือว่าแรกที่สำคัญปลูกฝังหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ด้านการเกษตร ได้ปฏิบัติงานได้สนุก อยากทำกิจกรรม ครูก็อยากทำกิจกรรมแบบนี้อีก โรงเรียนสามารถต่อยอดมีหน่วยงานภาครัฐ เข้ามาร่วมสนับสนุน ตอนนี้ขยายจากแปลงผักสวนครัว มีบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด ถือจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่ความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองได้ และอยากให้จัดกิจกรรมแบบนี้เป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกรในชุมชนอื่นๆ ด้วย เกิดประโยชน์จริง...” “...กลุ่มไลน์เครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ และเพจชื่อศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง นาทามเหนือ (บ้านนาควาย) สามารถติดต่อสื่อสาร ส่งข้อมูล ติดตามความก้าวหน้าของศูนย์การเรียนรู้ เกิดประโยชน์ ...”
ด้านสภาพแวดล้อม - ภูมิทัศน์ - พื้นที่สีเขียว	“...บรรยายในศูนย์การเรียนรู้เป็นสัดส่วนขึ้น มีมุมไว้อาหาร มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น นาล้อยางที่เป็นวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากๆ ผักที่ปลูกก็สามารถนำมากินได้ สวยด้วย...”

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนนาทามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรลักษณะนำทำน้าพา มีการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งฐานการเรียนรู้เป็น 4 ฐาน ได้แก่ การปลูกพืช ประมง ปศุสัตว์ และสิ่งแวดล้อม ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ต้องการการจัดการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา/ กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านวิทยากร ด้านผู้เข้าร่วมอบรม และด้านสภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน มีสื่อการเรียนรู้ ช่องทางการติดต่อสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ในการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมภายใต้ทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ทุน ได้แก่ 1) ทุนทรัพยากรมนุษย์ ผู้รับผิดชอบของศูนย์การเรียนรู้ ผู้นำ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และต้องการสร้างเครือข่ายของชุมชนให้เข้มแข็ง 2) ทุนสถาบัน ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม และ 3) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ประชาชนชาวบ้าน นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ต้นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งถือ

เป็นส่วนสำคัญการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน อยู่กันลักษณะพี่น้อง อยู่แบบเครือขายช่วยเหลือแบ่งปันกันส่งผลให้การร่วมทำกิจกรรมประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพันธ์ นีกะระโทก (2557) ทูทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กร ชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า รูปแบบบูรณาการทุนทางสังคม กับการจัดการความรู้สู่ชุมชนขององค์กร เป็นลักษณะการดึงทุนทางสังคมการประกอบอาชีพทางการ เกษตร ภาวผู้นำของชุมชน เพื่อการผลิต การถ่ายทอดประสบการณ์ ขยายเครือข่าย เสริมบทบาทผู้นำใน องค์กร ให้มีความเข้มแข็งตามแบบของผู้นำยอมรับและวางใจของประชาชน ในส่วนความพึงพอใจต่อการ จัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศูนย์ การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบ่งเป็นฐานการเรียนรู้ในด้านการเกษตร การจัด กิจกรรมแต่ละฐานมีทั้งการบรรยาย และฝึกปฏิบัติจริง และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ระเบียบ จุฑาตฤงค์ และคณะ (2564) ความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ของนิสิตภายในฟาร์มนิสิตสาขาเกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านอาคารและสถานที่ และด้านภูมิทัศน์ การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริง การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้ เกิดการเรียนรู้

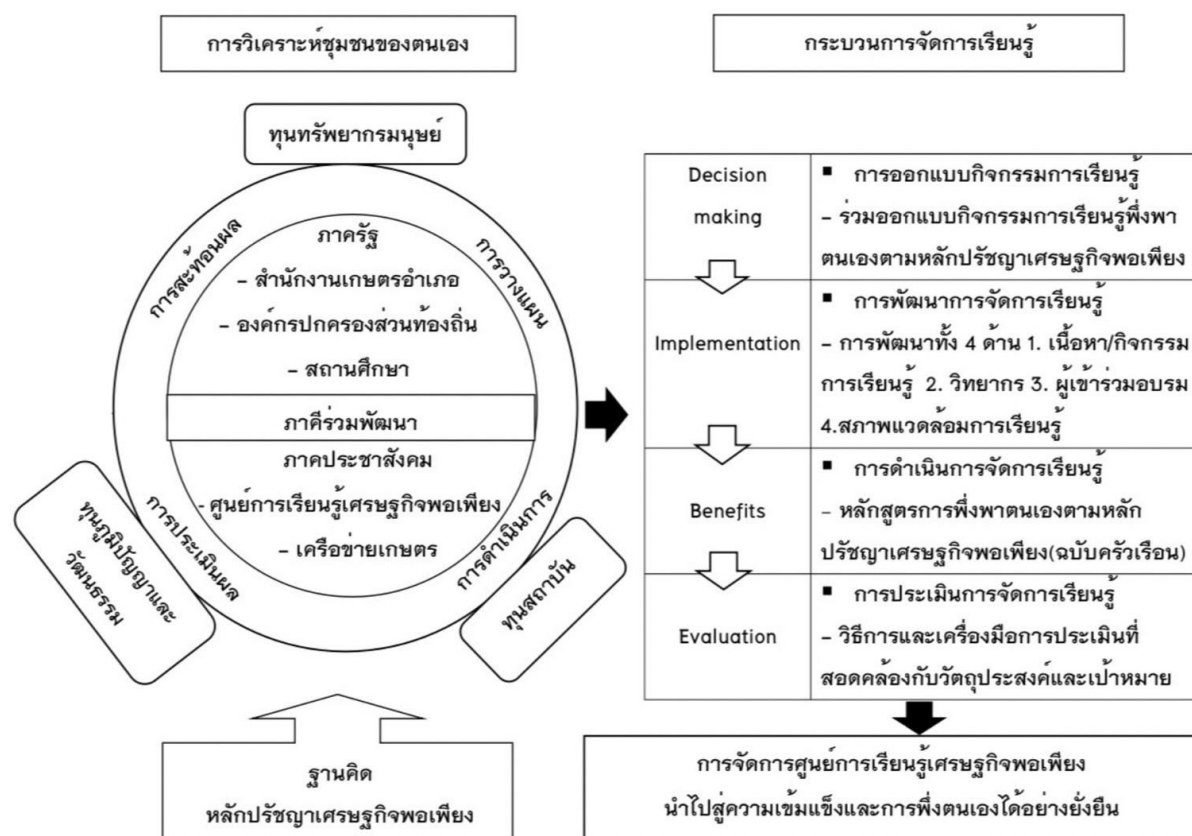
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาท่ามเหนืออำเภอเมือง จังหวัดตรัง ได้ออกแบบการ จัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับการเรียนการสอน แบบ ADDIE MODEL ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1) การวิเคราะห์ตนเองชุมชน 2) การออกแบบการเรียนรู้ 3) การพัฒนาการเรียนรู้ 4) การดำเนินการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ให้คนในชุมชนสามารถ แสดงความเห็นอย่างอิสระ และความเท่าเทียม ชุมชนร่วมกันออกแบบหลักสูตรการพึ่งพาตนเองตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับครัวเรือน) ในหลักสูตรการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับครัวเรือน) แบ่งออกเป็น 6 เรื่อง (1) การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) การทำ หมักชีวภาพ (3) การทำน้ำยาอเนกประสงค์ (4) การดูแลปลูกพืชสวนครัว (5) การเตรียมดิน (6) การนำวัสดุ เหลือใช้มาปลูกพืชผักสวนครัว จากการผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการพึ่งพาตนเองตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับครัวเรือน) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้าน เนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านวิทยากร ด้านผู้เข้าร่วมอบรม และด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ๙ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สามารถ นำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ผลผลิตจากแปลงสาธิตในโรงเรียนสามารถลดค่าใช้จ่ายโครงการ อาหารกลางวัน สร้างรายได้ให้นักเรียน และสามารถแบ่งปันผลผลิตให้แก่ชุมชน ถึงแม้ผู้วิจัยได้ออกจาก พื้นที่ทางชุมชนยังมีหน่วยงานจากภายนอกเริ่มเข้ามาสนับสนุนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาสังคม ในการสร้างบ่อปลา การเลี้ยงเป็ด และปลูกพืชผักสวนครัว ถือเป็นก้าวแรกเป็นจุดเปลี่ยน

สำคัญที่นำไปสู่ความเข้มแข็ง และการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการ การศึกษา (Chantarasombat, 2009) เน้นการปฏิบัติจริงของนักศึกษาพบว่าความพึงพอใจในระดับสูงสุด สามารถปรับปรุงทัศนคติความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Pairote, Chalard & Adul, 2022) การพัฒนาโปรแกรมการจัดการความรู้สำหรับผู้นำศูนย์การเรียนรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย พบว่า ผู้เข้าร่วมในกิจกรรมภาคปฏิบัติได้เรียนรู้ วิธีชีวิต ชุมชน ประสบการณ์ตรงเกิดการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิด ความรู้ด้วยตนเอง และสามารถ ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ บ่อมคำ (2561) ที่ศึกษาการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา พบว่า 1) กระบวนการพัฒนาศานศึกษาพอเพียงสู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มี 2 แนวทาง คือ (1) การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนสู่สถานศึกษา (2) การ ดำเนินการโครงการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบริหารจัดการศึกษา เป็นสถานศึกษาพอเพียง และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 2) แนวปฏิบัติการขับเคลื่อนและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมี 5 ขั้นตอน (1) การเตรียมความพร้อมในการน้อมนำหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา (2) การจัดระบบการเรียนรู้ (3) การจัดกิจกรรม ในโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (4) การเปลี่ยนแปลงบริบท และ (5) การสร้างเครือข่าย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วน ร่วมของชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ดำเนินการใช้หลักการมีส่วนร่วม ทูทางสังคมจัด กระบวนการจัดการเรียนรู้ ผลจากการวิจัยทำให้ค้นพบ รูปแบบ กรอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ชุมชนของตนเอง และ 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ในขั้นตอน 1) การวิเคราะห์ทุนชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมสะท้อนผล เพื่อค้นหา ปัญหา ความต้องการ ผลการดำเนินการ และต้นทุนทางสังคม พบว่า (1) ทุนทรัพยากร มนุษย์ ได้แก่ ผู้นำ วิทยากรเป็นผู้มีความรู้ที่จะร่วมพัฒนาชุมชน (2) ทุนสถาบัน ถือเป็นจุดแข็งที่ สามารถดึงหน่วยงานต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมภาคีร่วมพัฒนา ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจ และ เครือข่ายเกษตร และ (3) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้าน นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรับใช้ตรงกับบริบทชุมชนในปัจจุบัน ในการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนที่ 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้มีส่วนร่วมออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้หลักสูตร การพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ฉบับครัวเรือน) ขั้นตอนที่ 3) การพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ ทั้ง 4 ด้านได้แก่ (1) ด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ (2) ด้านวิทยากร (3) ด้านผู้ร่วม

อบรม และ (4) ด้านสภาพแวดล้อม ขั้นตอนที่ 4) การดำเนินการจัดการเรียนรู้ ในหลักสูตรพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(ฉบับครัวเรือน) และ ขั้นตอนที่ 5) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้วิธีการและเครื่องมือการประเมินที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็ง และการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ผลดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 กรอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยมีส่วนร่วมของชุมชนท่ามเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

สรุป

งานวิจัยนี้เป็นการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน และร่วมรับผลประโยชน์ จากการศึกษาสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาพบว่า ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีปัญหา คือ หลักสูตรไม่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ชุมชนมีความต้องการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในด้านเนื้อหา/กิจกรรมการเรียนรู้ ด้านวิทยากร ด้านผู้เข้าร่วมอบรม และด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ จากการสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจากผู้เข้าร่วมอบรมยังคงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผลการ

ขับเคลื่อนทำให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปสู่การพึ่งตนเอง และการพึ่งพากันเองได้อย่างยั่งยืน จากการร่วมกันของชุมชนในการจัดการเรียนรู้พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ชุมชน 2) การออกแบบ 3) การพัฒนา 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล โดยอยู่บนพื้นฐานของทุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สามารถนำกรอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมาทบทวนเนื้อหา อาเภอเมือง จังหวัดตรัง ไปใช้ เพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการครั้งวิจัยต่อไป

การวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ กรอบกระบวนการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ควรวิจัยเพื่อหาจุดรวม และจุดต่างของการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ในบริบทที่แตกต่างจากงานวิจัยนี้เพื่อให้เห็นมุมมองที่มีความหลากหลาย เกิดเป็นองค์ความรู้ไปใช้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). *กรอบแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์* (พ.ศ. 2560 – 2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กิตานันท์ มะลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ นีกะระโทก. (2557). *ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้ว.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. ฉบับที่ 4. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 49.
- ระวี จุฑาตฤงค์ และคณะ. (2564). ความพึงพอใจต่อการจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ของนิสิตในฟาร์มนิสิตสาขาเกษตรและสิ่งแวดล้อม. *วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*, 5(1), 11–25. สืบค้นจาก <https://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jehds/article/view/4174/1998>
- สันติ ศรีสวนแดง. (2556). *การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบการจัดการเรียนรู้เกษตรและสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้สวนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). *การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560–2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง 2552–2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน. (2560). *คู่มือศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. สมุทรปราการ: ศรีเอทีฟเวฟ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2542). *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในวันพัฒนา*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล และคณะ. (2557). การประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของสำนักงาน กศน. ตามแนวพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 . *วารสารครุศาสตร์*. 42(3), 75–92. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/26022/22067>
- อภิชาติ ใจอารีย์. (2559). กระบวนการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคีเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. *กรณีศึกษาการจัดการป่าชุมชนบ้านพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี*. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 36(1), 111–136. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/57589/47708>
- อรรวรรณ ป้อมคำ. (2561) *การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรีเขต2*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- อัครา เอิบสุขสิริ. (2556) *จิตวิทยาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2553) *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โอภาส วุฒิสเตลา และคณะ. (2560). การจัดการแบบมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารรำไพพรรณี*, 11(2), 110–119.
- Bloom, B. S. (1975). *Taxonomy of Education Objective Handbook on Formative and Sumative Evaluation of Student Learning*. New York: David McKay.
- Chantarasombat, C. (2009). *Development of knowledge management plan from practice focusing on student centered*. Faculty of Education, Mahasarakham University.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies. New York: Cornell University.

- Pairote B., Chalard C. & Adul, P. (2022). The Development of Knowledge Management Program for The Leader on Self-Reliant Melientha Suavis Pierre Growing Learning Center Based on Sufficiency Economy Philosophy in Thailand. *Multicultural Education*, 8(1), 39– 48.
Retrieved from <http://ijdri.com/me/wp-content/uploads/2022/01/5.pdf>
- Putnam, R. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University.
- Seel, B., & Glasgow, Z. (1990). *Exercise in Instructional Design*. Ohio: Merrill Publishing Company.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2013). *Towards a Sufficiency Economy: A New Ethical Paradigm for Sustainability*. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223026?posInSet=3&queryId=0f8cae67-b36c-4067-9c64-779b6a57cd2e>